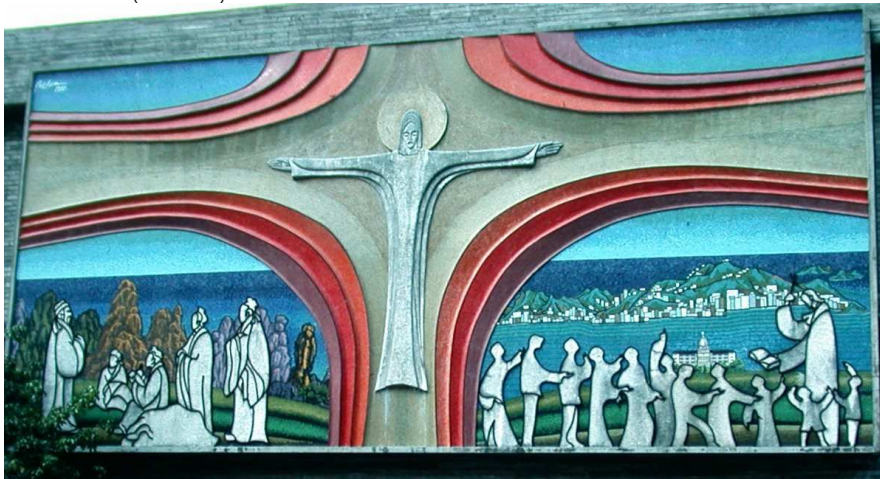

Misjon i det offentlige rom i Hong Kong Kirkens selvpresentasjon på bygningsfasader

THOR STRANDENÆS

Bygningsfasader som blikkfang

Interessen for den tematikk jeg vil belyse i dette bidraget, går tilbake til årene 1974-76. Da studerte jeg kantonesisk i Hong Kong og passerte nesten daglig et stort mosaikkbilde på vei til språkskolen. Det var en del av fasaden på skole-bygget til den katolske skolen, La Salle Primary School. Deler av dette bildet er også avbildet på festskriftets omslag. Mosaikken ble laget av den katolsk-meksikanske kunstneren Francisco Borboa (f 1923), og er avbildet nedenfor (Bilde 1).¹

Bilde 1. Mosaikk (datert 1971) ved den katolsk-meksikanske kunstneren Francisco Borboa (f 1923). Fra fasaden til La Salle Primary School, Kowloon Tong, Hong Kong. (Foto: forfatteren, 1975)

¹ Borboa har hatt enorm betydning som mosaikk- og billedkunstner i den romersk-katolske kirke i Hong Kong, både for kirker, skoler og diakonale institusjoner. Den siste kirken han har utsmykket i Hong Kong, er *Our Lady of Mount Carmel Church* (1, Star Road, Wanchai, Hong Kong) som ble innvidd i 2002. Det omfatter alterbildet i kirken med temaet, "Det han sier til dere, skal dere gjøre" – fra teksten om bryllupet i Kana i Galilea, Joh 2,1-12. Likeså serien av 14 bilder til bønn og meditasjon over stasjonene på Jesu lidelses vei. Bildeutsmykningen av kirken er gjengitt på menighetens nettsted, <http://www.ourladyofmc-church.org.hk>.

Sentralt i bildet ses en Kristus-skikkelse i helfigur, med strålekrans rundt hodet og utstrakte armer. Han er fremstilt på en nøytral bakgrunn, omgitt av fargebuer. Buene går vertikalt – horisontalt og former et kors. Det er ikke den lidende Kristus som fremstilles, men den oppståtte, universelle Herre, som tilbyr sin fred. Under fargebuen til venstre ses Confucius, som underviser fire av sine disipler i et kinesisk naturlandskap. Under fargebuen til høyre står en kristen lærer (eller misjonær) og underviser sine elleve elever – barn og unge. Han holder et korsmerke i sin løftede høyre hånd, i sin venstre en (bibel)bok. I bakgrunnen ligger den høyhusbebygde Hong Kong-øya, med Victoria Harbour foran, og havet i horisonten, bak øya. At det nettopp er elleve elever, og at lærerens lange hår og kappe gir assosiasjoner til en Jesus-skikkelse, kan tyde på at misjonsbefalingen (Matt 28,18-20 parr.) har vært ett av de underliggende motivene for kunstneren. Selve undervisningen inngår i så fall i et videreført disippelopdrag om å lære ”dem å holde alt det jeg har befalt dere” (Matt 28,20) – med det moderne Hong Kong som ramme.

Uansett er det to verdener som møtes, det tradisjonelle Kina og det moderne Hong Kong, med hver sine idealer for fostring og dannelse. Bildet illustrerer også religionsmøtet. Når barn og unge møter kristne idealer og en ny religion gjennom undervisningen, gjør de det på en bakgrunn av tradisjonell kinesisk etikk og religion, representert ved Confucius. Den oppståtte Herre forbinder ikke bare himmel og jord, men også mennesker i ulike kultur-sammenhenger. Mosaikken reflekterer med andre ord både lokale og universelle aspekter ved kristen tro, dens transcendentale så vel som dens immanente forankring. Motivet henspiller også på deler av skolens visjon – om å bidra til at elevene engasjerer seg i et universelt søskenskap og fremmer fred og rettferdighet på jorden.²

For meg ble bildet en aktualisering av forholdet mellom kristen misjon og kultur. Kirken kommer alltid til kulturer hvor det allerede fins religion, kultus og tradisjoner, en virkelighet som kristen misjon må forholde seg til når den skal formidle sitt budskap. I La Salle Road ble den forbigående både minnet om sin konfusianske tradisjon og *xinjiao*, ”den nye religionen”, som kristendommen gjerne kalles på folkemunne i Hong Kong. Uansett ville betraktere av bildet lett kunne oppfatte en slags forbindelse mellom det tradisjonelt kinesiske – det konfusianske – og det nye i Hong Kong – hva de nå måtte anse forbindelsen å være. Tydelig er det, imidlertid, at mannen med de utstrakte armene – Kristus-skikkelsen – på en eller annen måte er overordnet det hele. Han forbinder begge tradisjoner, men kan også skape skillelinjer mellom dem.

Siden den 8 x 5 meter store mosaikken lå rett ut mot gaten, med et klart, fargeglad motiv, tiltrakk den seg ofte min oppmerksomhet. Dessverre måtte veggen – og bildet – rives i 2002, da skolen skulle reise et nytt bygg.³ Men da

² Visjonen er uttrykt i følgende presentasjon på skolens nettsted: “Our mission is to offer students an education of the ‘whole-person’, enabling them to fully realise their potentials, become a considerate and accomplished member of society, commit themselves to the principle of universal fraternity and establish peace and justice in our world.” (<http://www.la-salle.edu.hk>)

³ En mindre og bearbejdet kopi av mosaikken henger nå inne i skolens kapell. Den kunstneriske utformingen er på langt nær så god som originalen. Både

hadde motivet i mer enn 30 år hatt sin stille misjon og vært blikkfang for alle forbipasserende – det være seg elever, foreldrene eller andre.

Gjennom årene ble jeg bare mer nysgjerrig på hva kirker, kristne skoler og diakonale institusjoner presenterte på sine fasader. Samtidig samlet jeg inntrykk og materiale, som jeg kommer til å anvende i det følgende. Det er naturlig å stille seg spørsmålet, om det bare er fordi jeg er utlending, og attpå til misjonær, at jeg hadde øye for slike detaljer. Men jeg har hele tiden fått bekræftelser på at Hong Kong kineserne selv – så vel kristne som ikke-kristne – er svært så oppmerksomme på tekster, bilder og andre symboler, som de ser på slike bygningsfasader.

Senest i august 2005 ga to personer uttrykk for dette – uavhengig av hverandre. Mens jeg en dag gikk gatelangs på Hong Kong øya og lette etter et kirkebygg i Caine Road, spurte jeg en ungdom på en bussholdeplass om hun visste hvor jeg kunne finne bygningen. Til tross for at hun verken bodde eller arbeidet på Hong Kong øya svarte hun, uten å nøle, hvor bygningen lå, og hva som var dens kjennetegn – inklusive fasadens ord og symbolspråk. I Caine Road fins det en rekke kirkelige bygg, og den unge jenta var heller ikke kristen. Men, både plassering og fasade husket hun. Fasaden hadde med andre ord gjort inntrykk på henne.

Den andre personen, var nåværende biskop i Evangelical Lutheran Church of Hong Kong, Tai Ho Fai. Da jeg fortalte ham hva jeg samlet bilder og annet materiale til, sa han på eget initiativ, og uten å nøle, at han husket at han som ung i 1970-årene daglig passerte en katolsk skolebygning – Cheung Sha Wan Catholic Secondary School (Kowloon; fra 1970). Han husket de fire kinesiske ordene som stod i logoteksten på skolens fasade: *Zi qiang bu xi* – ”å streve kontinuerlig for å forbedre seg selv (/ gjøre fremskritt).” Uttrykket skriver seg fra en av de kinesiske kanoniske bøkene, *Yijing* (The Book of Changes).

Disse eksemplene, samt egen erfaring, tilsier ikke bare at fasadene gjør inntrykk på forbipasserende. Også budskapet, eller deler av det, fester seg til hukommelsen. Med dette som bakgrunn, og ved hjelp av dokumenterende materiale i tekst og bilder, ønsker jeg i det følgende å foreta en nærmere kartlegging med sikte på å kunne besvare følgende spørsmål:

Hva er karakteristisk for den kristne kirkes visuelle presentasjon av sitt budskap på sine bygningsfasader i det offentlige rom i Hong Kong? Hvilket budskap kommer til uttrykk, og hvilke kulturelle verdier reflekteres gjennom dette?

Spørsmålene reises på bakgrunn av at kirkens synlige tilstedeværelse i det offentlige rom i Hong Kong, er åpenbar og mangfoldig. Dertil kommer at kirkene i Hong Kong har ulike former for synlig (og lydelig) tilstedeværelse i det offentlige rom. Blant annet driver de svært mange diakonale institusjoner. Andre innfallsvinkler ville også vært mulige. Spørsmålet kunne like gjerne blitt rettet mot hva som har vært kirkenes *intensjoner* bak det som kommer til uttrykk på bygningsfasadene. Eller det kunne hatt sitt fokus

original og kopi er, sammen med en rekke andre bilder fra både gammelt og nytt skolebygg, utlagt på skolens nettsted, <http://www.la-salle.edu.hk>.

rettet mot *reaksjonene* hos dem som ser fasadene: hva opplever de? Men i denne sammenheng, er det hva som *faktisk står på fasadene*, som har interesse.

Selvsagt er det umulig innen rammen av et kort bidrag å gi svært detaljerte svar. Dette ville ha krevd et mer omfattende feltarbeid og en videre ramme for presentasjonen av materialet. Jeg tar derfor sikte på å besvare hva som er mest typisk og karakteristisk for kirkenes selvpresentasjon i det offentlige rom i Hong Kong.

Videre er det umulig å dekke alle former for slik kirkelig selvpresentasjon. Derfor avgrensar jeg meg til det synlige budskap på kirke- og skolefasader som vender mot og er synlige fra offentlig vei. Visuelt budskap omfatter i denne sammenheng ord, bilder, logo og andre symboler på skole- og kirkefasader. Selve arkitekturen inngår ikke. Og, til tross for at det også ville ha vært interessant og relevant å inkludere de mange diakonale institusjonene, må disse utgå i denne omgang, også ut i fra plasshensynet.

Presentasjonen av materialet vil være todelt. Etter en oversikt over viktige historiske og kulturelle forhold vedrørende Hong Kong, som vil gi den nødvendige bakgrunn for å forstå de øvrige opplysningene som gis, vil jeg først ta for meg fasader på kirkebygg, dernest på skolebygg. Av praktiske grunner kommer jeg i hoved- og fotnotetekst til å benytte forkortelser for de tre hovedområdene som Hong Kong er inndelt i – Hong Kong øya (HK), Kowloon (Kln) og New Territories (NT).⁴ For å unngå at teksten blir unødig tunglest, blir en stor del av henvisningene til bygg og steder lagt til fotnotene.

Bygningsfasadenes kulturelle og kirkelige kontekst

Noe av det som slår den som besøker Hong Kong, er floraen av skilt som pryder de ellers så hvite, brune eller grå bygningsfasadene. Dette gjelder særlig i de mange forretningsstrøkene, men også i boligstrøk. Hong Kong er fortsatt et av verdens største handelssentre og et av de mest tett befolkede områder i verden. Med en samlet befolkning på 6.895.500 i 2004, bodde det 6.380 personer per kvadratkilometer.⁵ Ettersom Hong Kong fortsatt har store, ubebodde områder, sier det seg selv at befolkningstettheten er stor i boligområdene. Hvert år kommer i tillegg tre ganger så mange turister på besøk som totalbefolkningen. I 2004 utgjorde turistene 21,8 millioner; og over halvparten av disse (12,5 millioner) var kinesere fra Folkerepublikken.⁶ Det er altså en stor menneskemengde som daglig beveger seg ute i det offentlige rom. Midt i det pulserende livet observerer de også skilt, utsmykning og ulike former for budskap på bygningsfasadene – inklusive de kirkelige.

I de mange byene og drabantbyene som Hong Kong består av, er det en rekke kommersielle sentra. Her lyser og blinker et virvar av store og små skilt og påkaller oppmerksomheten til dem den som spaserer eller kommer

⁴ Hong Kong – *Xianggang* – betyr ”Den velluktende havn” og Kowloon – *Jiulong* – ”De ni drager,” en referanse til de ni fjell som omkranser det område som utgjør Kowloon.

⁵ *Hong Kong 2004*, Hong Kong: Hong Kong Government 2005,459.

⁶ *Hong Kong 2004*, 331.

kjørende gjennom gatene. Skiltene er klare og fargeglade, gjerne med tydelige kontraster, og forteller den forbipasserende hva slags virksomhet bygningene rommer. Svært mange av skiltene er opplyst om dagen. Men særlig etter mørkets frembrudd, omskaper neonlysene gatene til et opplyst og fargerikt landskap i betongjungelen. Ved siden av folkemylderet og de mange kjøretøyene, er det særlig den store mengden høyhus og fargerike skilt i gatebildet, som turistene vil huske etter et Hong Kong besøk. Dette særpreget fremhever også beboerne selv, når de skal beskrive stedet.

Kineserne er bevisste på å gi meningsfulle og kreative, gjerne poetisk klingende navn på de ulike virksomhetene sine – det være seg frisørsalonger eller spisesteder, butikker, fabrikker eller verkstedsjapper. Her finner man Lucky Cake Shop, Miracle Foods Company, Revelation Optical Shop, Eternal Peace Building Company, Long Lasting Shoe Store osv. Noen navn er åpenbart ment bare å skulle karakterisere virksomheten, mens andre i tillegg inneholder et ønske. Det siste kan f.eks. være *Jia jia le* – ”glede til alle familier” (navnet på en snack-bar, HK) eller *Fu Hua Lou* – ”lykke over Kina bygningen” (HK). For innbyggerne, som i all hovedsak er etniske *han*-kinesere, er det nemlig viktig at inngangsparti og fasade gir positive signaler om virksomheten – ”gir den ansikt”, som de gjerne uttrykker det. I en kultur som legger slik vekt på den ytre fasaden, reiser spørsmålet seg naturlig, om dette også er noe som preger den lokale kristne kirkes bygninger og virksomheter.

I perioden 1841-1997 var Hong Kong britisk koloni, noe som har preget territoriets kultur og stedet som et internasjonalt senter.⁷ Siden 30/6 1997 er Hong Kong ikke lenger bare geografisk en del av Kina, men tilhører også Folkerepublikken politisk, som en spesiell administrativ region (SAR). Kulturen er umiskjennelig kinesisk i sin grunntone og uttrykksform, selv om kolonitiden og annen vesterlandsk innflytelse også har satt sine spor. Til tross for at engelsk og *han*-kinesisk offisielt er likestilte språk, er det kinesisk som er mest kjent og brukt, særlig kantonesiske. I løpet av de siste årtier har rikskinesisk (*putunghua* eller ”mandarinkinesisk”) bare blitt stadig mer anvendt og forstått. Den generelle levestandarden er langt høyere enn i resten av Folkerepublikken. Dette kommer bl.a. til uttrykk gjennom et godt utviklet offentlig og privat utdanningstilbud, innbyggernes moderne klesdrakt og merkebevissthet, et velfungerende offentlig transportsystem samt mange og kostbare biler.⁸ Merkebevisstheten gjør sitt til at folk er

⁷ Hong Kongs historie er inngående behandlet av Steve Tsang, *A Modern History of Hong Kong*. Hong Kong: Hong Kong University Press 2004; jf også David Faure (ed.), *Hong Kong. A Reader in Social History*. Oxford/Hong Kong: Oxford University Press & Centre of Asian Studies, The University of Hong Kong 2003.

⁸ I forhold til det begrensede geografiske flateinnhold Hong Kong disponerer, har stedet en svært stor bilpark. I år 2004 var det 18 personer per private kjøretøy. Hong Kong hadde da i alt 533.000 motoriserte kjøretøyer, hvorav 378.000 privatbiler og motorsykler. Av 11 millioner daglige enkeltreiser ble 89% i 2004 utført med ulike former for offentlige transportmidler, det vil si enten med tog, t-bane, buss, drosje, ferje eller hurtigbåt. *Hong Kong 2004*, 263, 275-278, jf (tabell 34) 536.

oppmerksomme på navn og logo der de ferdes, men også på det faktum at logoer og navn på virksomheter har sterkt meningsbærende referanser.

De tradisjonelle kinesiske religionene har fortsatt tilslutning blant majoriteten i befolkningen. Folkereeligiositeten er toneangivende for de fleste, og derfor regner mange seg både som taoister, buddhister og konfusianere på én gang. Avhengig av tidspunkt og kontekst, kan de svare én eller alle tre, hvis de blir spurt. Religiositet i Hong Kong er nemlig sterkt preget av hvilken nytte man har av religionen. Den enkelte religions nytterrelevans avhenger igjen av hvilket behov eller problem som skal løses – om det gjelder oppdragelse og livsvisdom (konfutsianisme), helse og helbredelse (taoisme) eller liv og død (buddhisme). Nyttehensynet og selektivitet preger derfor store deler av befolkningens bruk av kult og religion.

Når det gjelder den kristne kirke i Hong Kong, utgjør den om lag 7% av befolkningen, med i alt 240 000 katolikker og 320 000 protestanter. Dessuten er det 100 000 filippinske katolikker som arbeider på åremålskontrakter. Mens den katolske kirke er organisert som ett bispedømme med 52 menigheter, omfatter de protestantiske kristne mer enn 50 denominasjoner og mange uavhengige kirker, med til sammen 1 350 menigheter.⁹ De kristne kirkene – og især anglikanerne – hadde en privilegert posisjon i kolonitiden. Ikke nå lenger – fra og med den politiske innlemmelsen i Folkerepublikken er religionene likestilt i samfunnet.

At det fins så mange protestantiske grupperinger, skyldes blant annet flukten fra Folkerepublikken til Hong Kong, i tidsrommet 1949-1952. De mange ulike kirkesamfunn og misjoner som inntil da hadde hatt sitt virke i det vidstrakte Kina, søkte da nye virksomhetsområder, både i og utenfor Hong Kong. Men, tilstedeværelsen av så mange ulike grupper, førte til at kirken også ble mer oppdelt. Dette er ikke bare en stor økumenisk utfordring, men også et problem for mennesker som søker til den kristne kirke. I likhet med mange drosje-sjåfører jeg har snakket med, spør de: hvordan skal jeg kunne vite hvilken kirke som har sannheten og er best egnet til å møte mine behov, når det er så mange forskjellige å velge blant?

Problemet blir ikke enklere av at protestanter og katolikker i språk og allment oppfattes som to *religioner*. Den katolske kirke kalles for *himmelberreligionen*, de protestantiske kirkene for *kristus-religionen*. Katolikker derfor som Himmelherrens disipler og protestantene, Kristus-disipler. At de to kirkene har fått forskjellige navn, er historisk betinget og skriver seg fra den tid de etablerte seg i Kina. Lenge etter katolikkene – på begynnelsen av 1800-tallet – kom protestantene til Kanton (*Guangdong*). Da hadde den katolske kirke lenge hatt sitt kinesiske navn, mens protestantene valgte et annet.

Heller ikke i dag er det noe utstrakt samarbeid mellom katolikker og protestanter i Hong Kong, verken i lokalmenighetene eller på det overordnede organisasjonsplan. F eks ble Hong Kong Clergy and Ministers' Group – et engelskspråklig økumenisk samtaleforum for prester, nedlagt i 2002, etter femti års virksomhet. Selv om dette også er en indikasjon på at antallet utenlandske misjonærer har gått ned, er det ikke hele forklaringen. Det skyldes også at det økumeniske samarbeid mellom katolikker og protes-

⁹ *Hong Kong 2004*, 459.

tanter er dårlig utviklet, særlig på grasrotplan. Riktignok er det et visst samarbeid mellom noen få protestantiske teologiske utdanningsinstitusjoner og Holy Spirit Seminary – katolikkens utdanningsinstitusjon for teologer og kristendoms lærere. Likeså arrangeres det årvisse økumeniske samlinger i regi av Hong Kong Christian Council (opprett i 1952) og The Catholic Diocese of Hong Kong. Men ellers er det altså lite samkvem. Dette har igjen ført til at disse to gruppene av kristenheten hver for seg har utviklet sine kulturelle særtrekk – noe som bl a kommer til syne på bygningsfasadene, og i menighetenes og skolenes navn

Selvpresentasjon på kirkebygningenes fasader

Bruken av kors på fasadene

Den utstrakte bruk av korset som symbol i det offentlige rom i Hong Kong, er slående. Det er ikke vanskelig å få øye på dem, verken på bygninger eller som smykker. Faktisk er det vanskelig å oppdrive en kristen kirke som *ikke* har ett eller flere korsmerker på sin fasade. Det merket jeg meg både da jeg selv arbeidet der (1974-1991), men også ved senere besøk. Senest i august 2005, da jeg iherdig søkte ett eller flere eksempler på fravær av korssymbolet på kirkebygg, fant jeg bare to.¹⁰ Enten det nå er syvendedags-adventistene,¹¹ pinsevennene,¹² baptistene,¹³ misjonsalliansens menigheter (se Bilde 2), kongregasjonalistene (se Bilde 3),¹⁴ metodistene,¹⁵ lutheranerne,¹⁶ anglika-

¹⁰ Den ortodokse kirke i Hong Kong holder til i et stort, moderne forretningsbygg (i Caine Road, HK), hvor fasaden er helt fri for skilt som kunne antyde hva slags virksomheter som holder til der. Selv i vestibylen, hvor det var montert et skilt med fortegnelse over navnene på virksomhetene i bygget, manglet navnet. På fasaden i den katolske menigheten Our Lady of Mount Carmel Church (Star Street, Wan Chai, HK) er det 5 store firearmede stjerner som pryder fasaden. (Med velvilje kan man forestille seg at de også henspiller på kors-symbolikken, ettersom den loddrette delen av stjernene, som vender nedover, er forlenget med en lang søyle.) Siden kirken ligger i Stjernegaten – Star Street – er bruken av stjernesymbolet en tydelig kontekstualisering i forhold til byggets beliggenhet, og knytter an til bl a Betlehemstjernen, Matt 2,2.7-10. Mormonerne bruker ikke korssymbolet (se f eks The Church of Jesus Christ of latter Day Saints i krysset Mei Fong Street – Seun Fong Street, Chung Kwai Chung (NT)).

¹¹ F eks har Bible Auditorium Church of Seventh-Day Adventists (26-28 Hillwood Road, Tsim Sha Tsui, Kln) et stort kors på fasaden som også stikker over mønet og er opplyst om natten. På fasaden finner en også med kinesisk tekst sitat fra Salme 34,9: “Smak og se at Herren er god, salig er den som søker tilflukt hos ham.” Kors på fasaden har også Sheung Shui Seventh-Day Advent Church, Shek Wu Hui, Sheung Shui (NT).

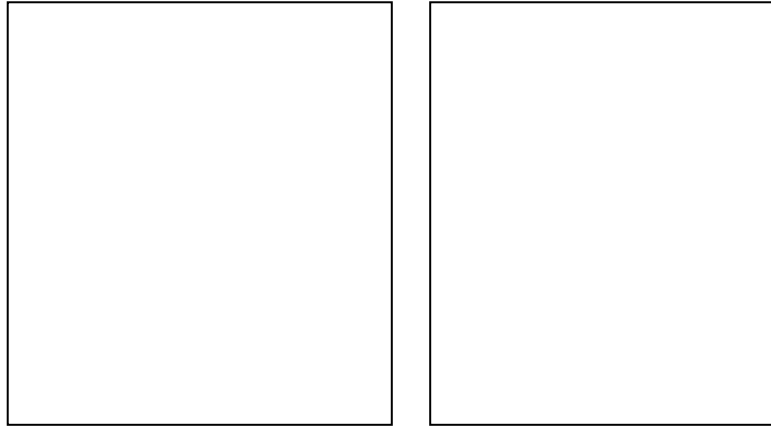
¹² Pentecostal Tabernacle, Sheung Wan (HK), Wing Kwong Holiness Pentecostal Church, Wong Tai Sin (Kln) og San Mun Tsai Holiness Pentecostal Church, Shuen Wan (NT).

¹³ Hong Kong Baptist Church, Caine Road, Central (HK), Kowloon City Baptist Church, Kowloon City (Kln) og Fanling Baptist Church, Fanling (NT).

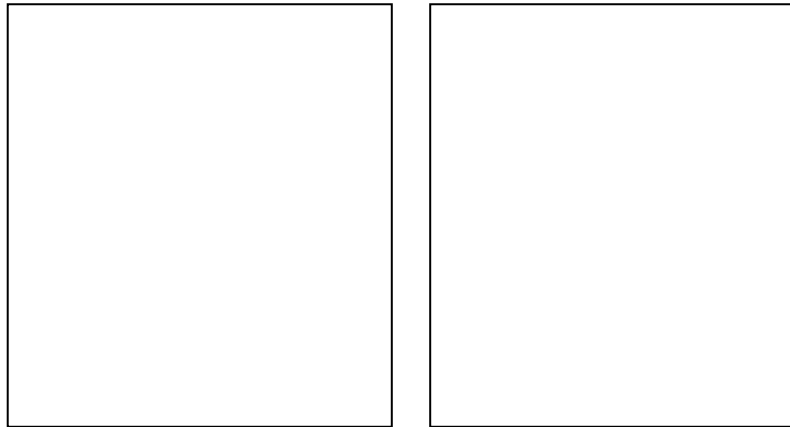
¹⁴ China Congregational Church, Causeway Bay (HK), Kowloon Hop Yat Church, Ma Tau Wai (Kln) og Sheung Shui Church, Sheung Shui (HK).

¹⁵ Chinese Methodist Church, North Point (HK), Kowloon Methodist Church, Yau Ma Tei (Kln) og Asbury Methodist Church, Kwai Chung (NT).

nerne¹⁷ eller katolikkene¹⁸ (se Bilde 4) – alle anvender de kors på kirkefasaden, ett eller flere.¹⁹

Bilde 2 (venstre): Kors på tårn og fasaden til Chinese Christian Missionary & Alliance Church, Kowloon Tong (Kln). Bilde 3. (høyre): Church of Christ in China Union Church, Ma On Shan (NT) (Foto: forfatteren, 2005)

Bilde 4 (venstre): St Benedict Church, Shatin (NT). Bilde 5 (høyre): Detalj fra fasaden til samme kirke, like over inngangspartiet, som viser de kinesiske tegnene for fred, *ping an*. (Foto: forfatteren, 2005)

¹⁶ Cheung Sha Wan Lutheran Church, Cheung Sha Wan (HK), Truth Lutheran Church, Waterloo Road (Kln) og Living Spirit Lutheran Church, Tung Lo Wan, Shatin (NT).

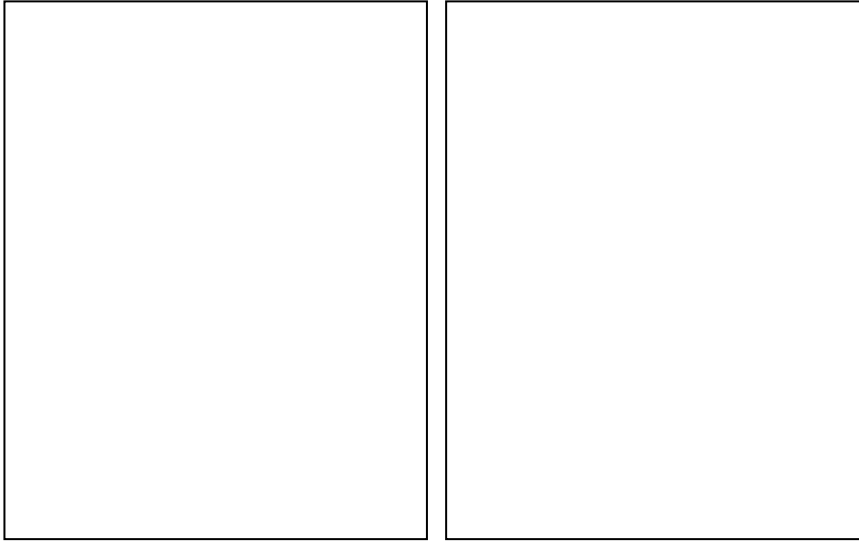
¹⁷ St. John's Cathedral, Central (HK), Christ Church, Kowloon Tong (Kln) og St Peter's Church, Castle Peak (NT).

¹⁸ St Joseph's Church, The Peak (HK), St Francis of Assisi Church, Shek Kip Mei (Kln), og St Benedict Church, Yuen Chau Kok, Shatin (NT).

¹⁹ Tilsvarende gjelder f.eks. også for menighetene i Chinese Christian & Missionary Alliance Church (Cheung Chau Church, Cheung Chau og Ma Wan Church, Ma Wan, begge NT) og de mange "Gospel Churches" – uavhengige menigheter – som f.eks. Peace Gospel Church i krysset Ka Fong Road – Seun Fong Street, Chung Kwai Chung (NT).

Det nakne og rettvinklede latinske korset, er mest vanlig utbredt (se Bildene 2-4 og 6). Men det anvendes også enkelte andre korstyper, så som Jerusalem-korset (synlig på Bilde 4)²⁰ og, enkelte steder, malteserkorset.

Noen av korsene er satt opp på kirkebygg, slik at de er synlige for svært mange. Det gjelder bl a det 8 x 5 meter høye betongkorset som står ute på pynten av fjellet Tao Fong Shan (Shatin, NT), hvor Tao Fong Shan Christian Centre nå holder til.²¹ Fra blokkleilighetene sine i Shatindalen kan en befolkning på mer enn 150 000 mennesker i Shatindalen se (latiner)korset med det blotte øye. Den hvite fargen gjør det til et blikkfang om dagen, men enda mer om natten, når det er opplyst. Tilsvarende kors – lett synlige på avstand og opplyst om natten – fins en rekke steder, for eksempel på Holy Redeemer Church (Tuen Mun, NT), som er samlokalisert med Castle Peak Catholic Primary School.

Bilde 6 (venstre): Et av de vanlige korsene som henger ut fra fasadene til mange av de menigheter, som har innredet kirkerom i forretningsbygg eller leiligheter i boligblokker. Her fra nr 8 Mui Fong Street, Kwai Chung (NT). Bilde 7 (høyre): Mosaikk, utformet som et krusifiks på fasaden av Mother of Good Council Parish, San Po Kong (Kln). (Foto: forfatteren, 2005)

Kors med tekst

Ganske utbredt er en type latinsk kors, laget i hvit – og, en sjelden gang, rød – gjennomskinnelig plast. Et slikt kors henger ut fra fasaden til mange av de menighetslokalene – for det meste protestantiske – som er innredet i blokkleiligheter eller kommersielle sentra (se Bilde 6). Svært mange menigheter i Hong Kong er nemlig henvist til å kjøpe eller leie én eller flere leiligheter, for så å innrede dem til en menighetssal. Til tross for at det før ble bygd

²⁰ St Benedict Church, Yuen Chau Kok, Shatin (NT).

²¹ Korset har stått i mer enn tyve år og befinner seg på eiendommen til Stiftelsen Areopagos – tidligere Den Nordiske Kristne Buddhistmisjon. I årene fra og med 1929 ble hele bygningskomplekset på fjellet anlagt under ledelse av misjonsprest Karl Ludvig Reichelt.

mange, og fortsatt fortsatt bygges enkelte nye og frittstående kirkebygg i Hong Kong, holder de fleste menigheter likevel til i en institusjon (skole/barnehage/ daghjem) eller i leilighet(er) – kjøpte eller leide. Prisnivået er nemlig så høyt, at det bare er velstående kirker som reiser egne kirkebygg. Vanligvis måler disse gjennomskinnelige plastkorsene 150 cm x 90 cm, og lyser eller opplyses når mørket faller på. Oftest er det festet røde kinesiske tegn med menighetens navn utenpå korset. På den måten blander de seg naturlig inn i mylderet av fasadeskilt, samtidig som de bevarer en egenart, ved at de er mindre glørete enn mange andre skilt. Dermed kommer også korset tydelig frem som symbol.

Krusifiks og bilder

Kors formet som krusifiks, er derimot sjelden å se på bygninger i det offentlige rom i Hong Kong.²² Utenom den katolske kirke er det nesten bare anglikanerne som anvender krusifikset i sine kirker.²³ Og selv katolikken, som i sine kirkerom både har krusifiks og bildende kunst, er svært tilbakeholdne med å anvende krusifikset utenpå sine kirkelige bygg. Ett av få eksempler på dette i Hong Kong, er gjengitt på Bilde 7. Det er en mosaikk, utformet som et krusifiks på fasaden av Mother of Good Council Parish, San Po Kong (Kln).

I de øvrige kirkene i Hong Kong blir krusifikset aldri benyttet på bygningsfasader og, med unntak av anglikanerne, heller heller ikke kirkerom. En viktig grunn til at disse kirkene ikke har, eller bare i liten grad, har benyttet krusifikset og annen billedkunst og skulpturer, er den innflytelse som forståelsen av bildeforbudet i 2 Mos 20,44f har hatt i de evangelikale kirkene. En annen grunn er den sterke puritanske påvirkning som reformert teologi har hatt. Til sammen har dette ført til, at også estetikken i og utenpå kirkebygg har fått liten oppmerksomhet i disse kirkene.

I tillegg kommer det faktum at en stor del av de mennesker som ble rekruttert til kirkene i 1950- og 60-årene, ikke bare hadde lite penger og utdanning, men også liten forståelse for kunstens og estetikkens betydning og verdi. Flyktninge-tilværelsen gav dem lite rom for estetisk fostring, og pengene måtte gå til hus, mat og utdanning. I svært mange kirker slet man med å få samlet inn nok offergaver, selv til å lønne prest og betale husleie. I en slik situasjon var kjøp av kunst og utsmykning uaktuell. Siden de selv manglet nødvendig trening i eller forutsetninger for å forstå estetikkens og kunstens betydning for hjem og kirkerom, prioriterte de heller ikke å bruke innsamlede penger til å kjøpe inn kunst til kirkerommet, og å utsmykke det. Heller ikke misjonsselskapene ønsket eller så seg i stand til å kjøpe inn kirkekunst til utsmykning av de mange leiligheter eller enkle bygg som ble innredet som kirker i årene 1950-80. Og, da samfunns- og privatøkonomien tidene ble bedre, hjalp det ikke på at de evangelikale kirkene hadde sin grunnleggende puritanske innstilling til bildende, kirkelig kunst.

²² Men der, i likhet med f eks middelhavslandene, hvor der er stor katolsk befolkning, bruker katolikken gjerne et smykke utformet som krusifiks.

²³ Eksempler på dette er, St. John's Cathedral, Central (HK) og Christ Church, Waterloo Road, Kowloon Tong (Kln).

Kirkerommene forble enkle, nakne og funksjonalistiske. Dermed var det etablert en praksis, som ble toneangivende for ettertiden. Med bedret økonomi, er også kirkerommene blitt bedre utstyrt – bl a med luftkjølingsanlegg. Men fortsatt mangler det store flertall av protestantiske kirkerom som regel kunstnerisk utsmykning, også i dag. Det er i seg selv et budskap om at det i all hovedsak er ørene, og bare i liten grad øynene og luktesansen som betyr noe i kirkenes gudstjenesterom.

Det ligger altså både sosialhistorie og teologi til grunn for at bilder og skulpturer er fraværende i de protestantiske kirkene i Hong Kong (dvs ikke medregnet anglikanerne).

Romersk-katolske kirkerom representerer en helt annen tradisjon og andre verdier. De inneholder mye kunst – både i form av skulpturer, bilder og kirketekstiler, men også kunstnerisk utformet utstyr i kirkerommet – så som alterparti, lesepult, prekestol, døpefont og lignende. Dette henger dels sammen med at deres nærvær i Hong Kong – i likhet med for eksempel anglikanerne – går like tilbake til koloniens første tid. (1841) De har altså hatt mer enn 150 år på å bygge opp sine kirker og institusjoner der. Dels beror det på at bildende kunst og skulpturer normalt har høy anseelse i den romersk-katolske kirke, også ellers i verden. Videre, at kirken i Hong Kong har nytt godt av den pengestøtte til oppbygging, utsmykning og drift av kirker og institusjoner, som misjoner og kirker i Europa og Amerika har gitt, like til våre dager.²⁴

På fasadene – eller innfelt i fasadene – til noen katolske kirkebygg, er det derfor gjerne et bilde eller en skulptur, som forestiller menighetens skytshelgen.²⁵ Dette er permanente installasjoner. I tillegg er det vanlig at den katolske kirke på en rekke strategisk beliggende steder i Hong Kong, har temporære installasjoner på kirkefasadene. Som regel er både bilder og/eller tekst fargerike, forseggjorte og tydelige. Disse kommer opp i forbindelse med høytidene jul, kinesisk nyttårs-feiring og påsken, noe motivene også reflekterer.

Men, katolikkene er ikke alene om å montere temporære installasjoner på kirkefasadene. Det gjør også en flere andre, kirkeårsbevisste kirkesamfunn i Hong Kong. Dessuten har et bredt spekter av kristne kirker og menigheter for vane å montere bannere på fasaden for å kunngjøre spesielle arrangementer i lokalmenigheten. Bannerne henger for kortere eller lengre perioder, og blir aldri permanente. Noen ganger inneholder de bare tekst, andre ganger også bilder eller illustrasjoner, som relaterer seg til den begivenhet som feires eller kunngjøres. Det kan f eks dreie seg om jule-, nyttårs- og påskefeiring, eller evangeliske aksjoner, turer eller spesielle fester. Vanlig er det også å henge opp bannere med ønsker om god jul eller godt nytt år. Andre ønsker uttrykkes mer indirekte, slik som på banneret nede til venstre på fasaden av St Benedict Church (Bilde 4). Teksten er sammensatt

²⁴ De siste fire romersk-katolske kirkebygg, som er reist i Hong Kong (1997-2005), er alle blitt finansiert med betydelig økonomisk støtte fra det tysk-katolske bispedømmet Essen. To av dem er, Our Lady of Mount Carmel Church, Wan Chai (HK), som er omtalt i note 10, og St Benedict Church, som er referert til i notene 18 og 20.

²⁵ Se f eks St Teresa's Church (Kowloon Tong) og Rosary Church, (begge, Kln).

av 2 x 5 kinesiske ord (tegn): *Zhu ai jia jia pei – fu yin chu chu chuan*; ”Må Herrens kjærlighet styrke alle familier – og lyden av lykke/velsignelse [dvs evangeliet] bli proklamert alle steder”. Tilsvarende hang det i august 2005, på St Stephen’ s Church (Kwai Chung, Kln) et banner med 2 x 5 kinesiske ord (tegn), med følgende tekst: *Fu yau tian shang ci – ai zai shi jian chuan*, som betyr: ”Lykken er gitt av himmelen, kjærligheten blir forkynt ut over jorden”. Og midt mellom de to delsetningene, var det malt et bilde av Jesusbarnet i krybben, med en lysende stjerne over.

Som de to eksemplene viser, spilles det gjerne på noen av de verdier, som kinesere generelt skatter høyt – lykke eller velsignelse, kjærlighet, styrking av familien og lignende. Samtidig er det tydelig, at både anglikanere og katolikker viser frimodighet, med hensyn til å la bygningsfasadene inngå i evangeliets tjeneste, så budskapet om inkarnasjonen, forsoningen og frelsen, når ut i det offentlige rom. Ulike visuelle uttrykksformer tas i bruk på en kreativ måte. De begrenser seg heller ikke til ren pre-evangelisering, eller en ensidig satsning på utelukkende å formidle etiske verdier. I likhet med mange av de protestantiske kirkene, satser de på å få gjort kjent viktige frelseshistoriske begivenheter i det offentlige rom.

Det skal også nevnes, at det ikke er så få av de evangelikalt orienterte protestantiske menighetene, som har et kinesisk sitat fra Det nye testamente på kirkefasaden. Det er gjerne permanente installasjoner, og som regel med vakker kalligrafisk utforming. Eksempelvis kan nevnes Tsim Sha Tsui Swatow Church (25 Prat Avenue, Tsim Sha Tsui, Kln), som har følgende sitat fra Apg 16,31 på fasaden, ”Tro på den Herre Jesus, så skal du og din familie bli frelst” (min oversettelse). Her ser vi en parallell til katolsk praksis.

Mens katolikkene gjerne benytter krusifiks, som avbilder den lidende Kristus i sine kirkerom – og likeså andre bilder og skulpturer – er de altså tilbakeholdende med å ta i bruk krusifikset i det offentlige rom. Her har et grunntrekk i katolsk teologi fått gjennomsyre forholdet til kunsten i Hong Kong. Man skjelner nemlig mellom det å forberede mennesker på å møte evangeliet – pre-evangelisering – og møtet de får med evangeliet selv, og med kirkens Herre, gjennom tilbedelsen, forkynnelsen og sakramentene i gudstjenesten. Krusifikset tilhører primært kirkerommet eller steder avsatt for bønn og meditasjon – altså de sammenhenger der gudstjenestefeiring og utvikling av troen finner sted. Ellers er også krusifikset et alminnelig brukt halssmykke i Hong, primært båret av katolikker. Når det gjelder kunsten i alminnelighet, har kirken åpenbart lagt lagt til rette for, at mennesker på fasadene til skole- og kirkebygg skal finne det forberedende evangelium, som tiltrekker seg deres oppmerksomhet og inviterer dem inn til et mer omfattende møte med budskapet om den treenige Gud, som Bibelen og kirkerommets billedbibel vitner om.²⁶

Hva den generelle bruken av krusifikset angår, er det i Hong Kong, som ellers i verden, en tydelig forskjell på den katolske kirke og mange andre kirkesamfunn, som ikke anvender det. Det henger gjerne et krusifiks i anglikanske kirkerom i Hong Kong, og i noen utstrekning også bildende kunst.

²⁶ M h t dette, se mitt bidrag ”Gudstjeneste og misjon” i: Jan-Martin Berentsen, Tormod Engelsviken og Knud Jørgensen (red.), *Missiologi i dag*, Oslo: Universitetsforlaget, 2.utgave 2004, 214-218.

Men heller ikke anglikanerne bruker det på bygningsfasadene sine. Det romersk-katolske kirkebygget i San Po Kong (Kln, Bilde 7) er altså unntaket som bekrefter regelen.

Menighetenes navn på bygningsfasader

Hvis menigheten tilhører et kirkesamfunn, og ikke bare er en uavhengig menighet, står som regel alltid kirkens (fullstendige) konfesjonelle navn og lokale menighets navn, oppført – i alle fall med kinesisk tekst. Det gjelder for eksempel ”Enhetsmenigheten til den kinesiske protestantiske kirke” (Ma On Shan, NT, se Bilde 3).²⁷ Som det fremgår av bildet, ligger kirkebygget i et boligblokkområde, som for det meste bebos av kinesere – altså forekommer ingen engelsk tekst. I områder hvor de fastboende eller besøkende naturlig benytter engelsk, vil også engelsk navn inngå. Et eksempel på at navn på begge språk forekommer, er (Bilde 4): ”Den katolske kirkes St Benedikts menighet” Det engelske navnet har gjerne en kortere form enn det kinesiske, slik det er tilfelle for sistnevnte menighet – Church of Saint Benedict.

Ellers lar menighetsnavnene – som alltid står oppført på bygningsfasadene – seg grovt kategorisere i tre hovedtyper. Noen navn inneholder en kombinasjon av to av disse. Jeg har ikke undersøkt prosentvis fordeling mellom dem, med hensyn til frekvensgrad. I denne sammenheng er det tilstrekkelig å slå fast, at alle tre er alminnelig utbredt:

- de er oppkalt etter en av de bibelske personene, eller en annen helgen;
- de har tatt navn som uttrykker ett element i, eller aspekt ved, kristen tro;
- de har tatt i bruk stedsnavnet fra det geografiske området de hører til.

Vi skal nå se nærmere på hva disse hovedtypene innebærer. Den første angår de menigheter som er oppkalt etter bibelske og utenombibelske helgener.²⁸ En god del – dvs rundt regnet 80 – av de katolske og anglikanske menighetene i Hong Kong, er oppkalt etter helgener. Mesteparten av de helgennavn som anvendes, refererer til kjente bibelske personer, som Josef, Maria, Johannes, Peter og Paulus. Katolikkene har, i tillegg til bibelske personer, også oppkalt en rekke andre helgener i sine menigheter.²⁹ Anglikanerne, derimot, har med hensyn til å oppkalle helgener i menighetenes navn, kun anvendt navn på bibelske personer.³⁰

Man skulle kanskje tro, at bruken av slike personnavn i menighetenes navn ville virke fremmed i en kinesisk kontekst, især utenombibelske navn.

²⁷ Kirkesamfunnets navn er, Church of Christ in China.

²⁸ Noen ganske få menigheter er oppkalt etter vel ansette, avdøde menn eller kvinner i den lokale kirkens historie. Det gjelder f.eks. ELCHK Martinson Memorial Church, Mong Kok (Kln), oppkalt etter den første kirkepresident i ELCHK. Imidlertid er en slik praksis svært sjelden i menigheter, sammenlignet med skoler (se nedenfor) og sosiale institusjoner.

²⁹ Det dreier seg blant annet om følgende: St Benedict of Assisi, St Francis, St Bonaventure, St Antony's, St Lawrence's, St Ignatius og St Teresa's Church.

³⁰ Noen av disse menighetene er: St Matthew's, St Peter's, St Paul's, St John's, St Thomas', St Andrew's, St Joseph's, St Mary's, St Matthias og St Barnabas' Church. Også presbyterianerne har én kirke oppkalt etter bibelsk person – Jakob (Tai O Nga Kok Church, NT).

Men det forholder seg ikke nødvendigvis slik. Mange Hong Kong kinesere – ikke bare kristne – har gjerne et bibelsk navn i engelsk utforming, som de omtales og omtaler seg selv med i engelskspråklig sammenheng.³¹ Ikke så rent få navn på bibelske personer er derfor allment kjent som lokale personnavn, selv om det nok er et fåtall ikke-kristne kinesere, som vet noe om de bibelske personer, som navnene også referer til.

Imidlertid er betegnelsen for 'hellig' og 'helgen' på *banyu* – dvs riks-kinesisk, nemlig *sheng* – et kjent og aktet ord i konfusiansk sammenheng, og i det hele tatt innenfor tradisjonell kinesisk moraldiskurs. Ordet anvendes blant annet med referanse til Confucius selv, og om konfutsianismen (*shengjiao* – ”den hellige lære/religion”). Videre, i kombinasjonen *shengshen*, om ”saints and worthy men; sages” og *shengtu*, helgen(er).³² Betegnelsen *shengmu* – ”hellig(e) mor” – er brukt om gudinner (f eks om barmhjertighetens gudinne, *Guanyin*); i katolsk sammenheng med referanse til Maria, Jesu mor. *Sheng* er fremfor alt brukt om det ideelle menneske i konfusiansk litteratur – altså om den person som er moralsk ulastelig og lever opp til idealene for rett livsførsel. Det betyr at *sheng*, for den kineser som leser det i tilknytning til et personnavn, normalt vil gi assosiasjoner til et menneske – kjent eller ukjent – som har en ideell moralsk vandel, og derfor fortjener oppmerksomhet, fordi de har noe verdifullt å lære videre. Til tross for at personene bak helgennavnene – bibelske eller utenombibelske – kanskje ikke er kjent for den forbipasserende, vil likevel navnet som helhet, f eks Church of St Benedict (Shatin, NT; jf Bilde 4), gi signal om at den aktivitet eller virksomhet som foregår innenfor kirkebygget, har moralsk relevans. Navnet, evt i kombinasjon med andre forhold, kan også være foranledningen til at mennesker spør nærmere etter, hvem vedkommende person var, og slik gi de kristne anledning til å redegjøre for dette. Bruken av helgennavn tjener derfor ikke bare det formål, å gi troende mennesker i vedkommende menigheter modeller for tro og livsførsel. Referansen til helgenen vekker også assosiasjoner til moralske forbilder innen kinesisk konfusianisme. Dette gjør, at navnene også kan skape nysgjerrighet hos forbipasserende, med hensyn til å finne nærmere ut, hva som foregår bak kirkens fasade.

Når det gjelder den andre typen, altså menighetsnavn som eksplisitt uttrykker en del av innholdet i kristen tro, finner vi flest av disse i de protestantiske kirkene. Selv om slike også forekommer i anglikanske menigheter,³³ kjennetegner disse særlig menighetsnavn i presbyterianske og lutherske kirkesamfunn. Det bør også legges til, at flere kirkesamfunn har et navn som knytter an til et vesentlig punkt i deres tro, lære eller praksis. Jeg har allerede nevnt katolikkene – ”himmelherre-disiplene/etterfølgerne”. Det samme gjelder også flere andre, så som baptistene (”tro på neddykking kirken”), syvendedags-adventistene (”hviledagskirken”) og den evangelisk-lutherske kirke (”tro rettferdighet kirken” – et navn som kirken fikk i Hunan, for mer enn hundre år siden).

³¹ Jf fornavnet til den kinesiske historikeren Steve Tsang, omtalt i fotnote 7.

³² *Mathews' Chinese-English Dictionary* 1931, # 5753.

³³ F eks ”Kristi nåde kirke/menighet” (So Uk, Kln); ”Barmhjertighetens lys kirke/menighet” (Diamond Hill, Kln) – begge anglikanske.

Men, det gjelder også for mange menigheter, for eksempel i Evangelical Lutheran Church of Hong Kong (ELCHK). Ved å velge et navn som sa noe om hva som karakteriserer kirkens tro, unngikk man samtidig referansen til (Martin) Luther i kirkens kinesiske navn.³⁴

De fleste menighetene i ELCHK har heller ikke valgt sine navn ut i fra sted eller personer.³⁵ I stedet har de valgt meningsbærende navn, med innhold relatert til kristen tro. Navnet uttrykker noe som er karakteristisk for den kristne kirke, for troen eller dens innhold. I det følgende har jeg bare gjengitt navnene på 20 av ELCHK's 52 menigheter. Samtlige av dem har dessuten ELCHK – ”Den kristne Hong Kong tro-rettferdighetskirken” – som første del av sitt særnavn. Det vil si, at fullstendig navn på den første av følgende menigheter er, ”Den kristne Hong Kong tro-rettferdighets-kirkens himmelske-nådes menighet” – og med et tilsvarende tillegg for de øvrige 19:

Himmelske nådes	Rike nådes	Levende Ånds	Styrket tros
Mottatte nådes	Velsignelses og gledes	Skinnende Ånds	Troens gledes
Frelsende nådes	Enhets	Levende vanns	Åndens arbeids
Grunnleggende nådes	Freds	Opphavets lys'	Livets
Rensende nådes	Sannhets	Herlighetens	Pris Herren

Hver gang disse navnene står oppført i lett leselig størrelse på skolers (og/) eller kirkebyggs fasader, utgjør de mer enn en rent visuell logo. Logoene inneholder et tekstet budskap som sier den forbipasserende eller besøkende noe, om hva som er karakteristisk for den virksomhet, som pågår inne i bygget. Med andre ord, navnene er i seg selv synlige uttrykk for verdier i den kristne tro.

Når det endelig gjelder praksis med å oppta stedsnavn i menighetens navn, fins det en rekke menigheter som har slike. Det gjelder særlig menighetene til baptistene, presbyterianerne og metodistene, som alle i stor utstrekning har antatt geografiske navn som tillegg til konfesjonsnavnet.³⁶ Men også flere andre kirker benytter slike.³⁷ Denne typen navn uttrykker menighetens lokale forankring, men også at dens primæransvar gjelder befolkningen som bor innenfor det geografiske område som navnet angir. Kombineres to av disse tre typene, fremkommer ytterligere informasjon om menigheten som holder til bak fasaden. Enten går det på dens geografisk forankring og hoved-nvarsområde, eller på noe av det som karakteriserer tro og/eller tradisjon i vedkommende kirkesamfunn, eller uavhengige menighet.

³⁴ Unntak fra regelen her er den kirke som Missouri Lutheran Church har bygget opp i Hong Kong; den heter nemlig *Xianggang Ludehui* (dvs Hong Kong Lutherske kirke).

³⁵ ELCHK har bare én minnekirke, nemlig Martinson Memorial Church – oppkalt etter ELCHKs første kirkepresident.

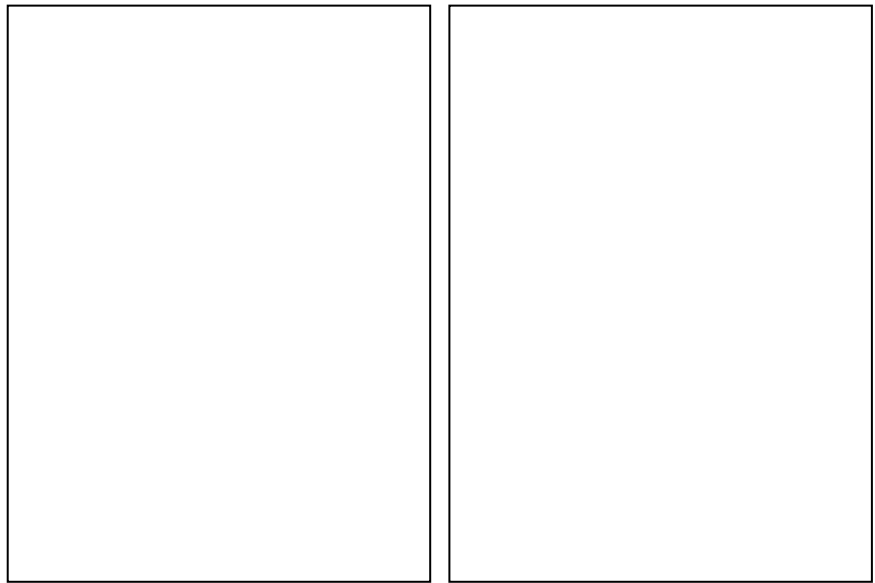
³⁶ Den presbyterianske kirke, *Church of Christ in China*, har f.eks. (i NT): Sheung Shui Church, Tai Po Church, Yuen Long Church og Cheung Chau Church.

³⁷ Det gjelder f.eks. Chinese Christian Missionary & Alliance Church (Cheung Chau Church, Tsing Lam Church, Ma Wan Church og Fairview Park Church – alle i NT), Chinese Rhenish Church, Assembly of God, baptistene og syvendedags-adventistene.

Hittil har vi hatt oppmerksomheten vendt mot budskap som blir uttrykt på menighetsfasader. I det følgende står budskapet på skolenes fasader for tur. Dette vil bli undersøkt før vi kan trekke noen konklusjoner.

Selvpresentasjon på skolebyggfasader

Den kristne kirke i Hong Kong har helt siden kolonien ble anlagt, vært aktivt involvert i arbeidet med å bygge og drive utdanningsinstitusjoner. Til sammen driver katolikkene og protestantene om lag 950 barnehager og skoler – både grunnskoler og videregående. Fordelingen mellom dem, er som følger: Protestantiske kirker og organisasjoner driver mer enn 600 skoler (innbefattet 273 barnehager, 206 barne- og 158 videregående skoler). I tillegg kommer 116 daginstitusjoner for barn (0-3 år). Den romersk-katolske kirke, dens misjoner og organisasjoner (som f eks Caritas), driver i alt 317 skoler og barnehager.

Bilde 8 (venstre): La Salle College sitt merkeskjold/emblem inneholder et motto, som siterer Confucius' *Analekter*. *Ke ji fu li* ("To deny oneself and observe the proprieties"). I tillegg har det en latinsk tekst, "Fides et opera" – "tro og gjerninger" (jf Jak 2,14-17.26).

Bilde 9 (høyre): I emblemet til Ng Wah (Primary og) Secondary School står et motto, som er basert på den latinske teksten, *In Consilio Sapientia – Heng Shi Ming Bian* – "Samvittighetsfull i tanke, klarhet i forståelse."³⁸ Begge logoene er lastet ned fra skolenes nettsteder, januar 2006.

Kirkenes skolevirksomhet i Hong Kong er med andre ord svært omfattende. I tillegg kommer, at en rekke av disse skolene har høy anseelse – både fordi de sikrer elevene mye og relevant kunnskap, og fordi elever med eksamen derfra har størst sjanse til å komme inn på universitet eller annen

³⁸ Det handler altså om å ikke gi opp før en har forstått og har evnen til å skjelne klart mellom hva som er rett og galt (*ming bian shi-fei*).

høyere utdanning i og utenfor Hong Kong. Mange av skolene er derfor godt kjent i samfunnet, og navnene deres er ofte på folkemunne eller omtalt i media. Utdanning har nemlig høy status i kinesisk kultur, og Hong Kong er ikke noe unntak i så måte. Av den grunn – og fordi kristne skoler når så mange barn og unge i Hong Kong – er det viktig hva slags budskap som flagges på fasadene i det offentlige rom. Med andre ord, hva ser mennesker når de betrakter fasadene på skolebygg i Hong Kong?

Skolens navn på fasaden

Den mest vanlige komponent i det visuelle budskapet på skolefasadene, er skolens navn – med kinesisk og (/eller) engelsk tekst. Nest etter dette i hyppighet, er merkeskjoldet – her også referert til som skolens emblem eller logo. Jeg vil komme tilbake til hva som er karakteristisk for tekstene på fasadene, etter å ha beskrevet emblemene og tatt for meg bruken av kors-symbolet i disse.

Symboler i skolens logo eller merkeskjold

De aller fleste skoler har fullt navn og emblem/logo i stor størrelse på skolens fasade. Dessuten bruker alle elever i grunn- og videregående skoler i Hong Kong skoleuniform i skoletiden. På den er det påsydd et merkeskjold – skolens emblem eller logo. Det mest vanlige er at disse er utformet som et rektangel på høykant, avrundet nedentil; eventuelt kan avrundingen ende i en spiss i skjoldfoten (se Bilde 8 og 9). Det fins også logo og jakkemerker som er sirkel- eller ellipseformede, men disse er heller sjeldne. Jeg går ikke her inn i en detaljert heraldisk gjennomgang av alle de forskjellige slags figurer og bilder som forekommer på merkeskjoldene, men nevner noen få eksempler.

Noen har åpenbart latt seg inspirere av skolens nære beliggenhet til et maritimt miljø, for de har djunke(r) med kors eller stjerne som lysende orienteringsmerke.³⁹ Andre har en oppslått bibelbok,⁴⁰ eller en gyllen krone – floraen av motiver er enorm. De er verdt en egen studie, men det lar seg ikke gjøre her. Jeg vil imidlertid fremheve de to hovedtypene av symboler som er vanligst i merkeskjold. Den ene er korset. Den andre utgjøres av korte tekster – skolens navn og motto. La oss først se på korset.

Kors

Ved siden av institusjonens navn og merkeskjold/ logo, er det korset som inngår som det vanligste symbol i logoer og på bygningsfasadene til kristne skoler i Hong Kong. Det er ikke brukt så hyppig på skole- som på kirkefasader, men korset som symbol står likevel sterkt også i denne sammen-

³⁹ Se f eks Castle Peak Catholic Primary School (Tuen Mun, NT), Yuen Long Catholic Secondary School (Yuen Long, NT) og Tsuen Wan Catholic Primary School (Tsuen Wan, NT).

⁴⁰ F eks Saint Paul's College (Bonham Road, HK), Valtorta College (Tai Po, NT) og Tin Shui Wai Catholic Primary School (Yuen Long, NT).

heng.⁴¹ F eks er det kors i skolelogoen til halvparten av de i alt 12 grunnskolenene (Primary Schools) som drives av anglikanerne på Hong Kong-øya; videre, står det eksempelvis også i mange av logoene til katolske⁴² og lutherske⁴³ kirkeskoler.

Det er ikke nødvendig å gjenta det som allerede er anført ovenfor om anvendelsen av korset som symbol på kirkebygningene. Det er imidlertid viktig å merke seg, at mens kors på kirkefasadene stort sett har en selvstendig eller fri plassering, står de oftest innplassert i skolenes logo (merkeskjold) når de forekommer på fasadene – gjerne sammen med skolenes navn på kinesisk og/eller engelsk. Denne differensieringen i bruken tjener til å fremheve bygningenes forskjellige karakter og formål. Deres felles religiøse tilknytning tilkjennegis. Samtidig skjelnes det tydelig mellom byggenes primære formål – kult og (allmenn) utdanning – selv om det er vanlig med kristendomsundervisning og andaktsliv i kirkeskolene.

Logotekster med navn og motto

Til tross for at det er få *menigheter* som er oppkalt etter helgener eller avdøde personer fra Hong Kongs tidlige eller nære historie, og at det stort sett bare er katolikkene og anglikanerne som har anvendt slike personnavn, er situasjonen en ganske annen når det gjelder *skoler*. For det fins faktisk mange skoler som er bygd til minne om avdøde kinesere og anerkjente kristne helgener – bibelske eller utenombibelske – kvinner, så vel som menn.⁴⁴

Det er ofte elever eller venner av avdøde som er initiativtakere til skoler som bygges til minne om menn eller kvinner som har gjort en betydelig innsats i samfunn – skole eller kirke. Som eksempel vil jeg nevne, at det ligger slike minne-skoler på begge sider av Mother of Good Counsel Parish (jf Bilde 7), det vil si, Ng Wah Catholic Primary School og Ng Wah Catholic Secondary School – begge til minne om en høyt aktet kinesisk skole- og kirkemann, katolikken Ng Wah (1874-1950).

Det vi registrerte i forbindelse med navn på kirker, nemlig at helgenbetegnelsen *sheng* i kinesisk kontekst bl a signaliserer at det dreier seg om etiske rollemodeller, får også betydning for skoler. Ofte vil elevene være godt informert om vedkommende person, og bringer slik kunnskap med seg inn i sitt nærmiljø. Dermed vil det være kjent i familiene og lokalmiljøet hva slags pedagogiske og etiske idealer vedkommende representerte i sin levetid.

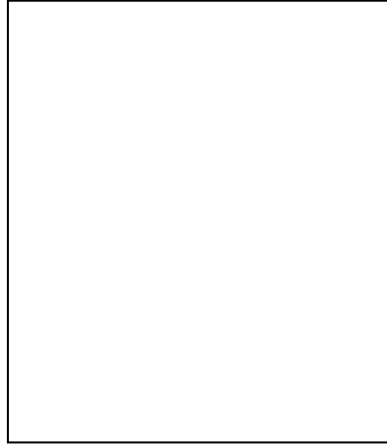
⁴¹ F eks er det kors i skolelogoen til halvparten av de i alt 12 grunnskolenene (Primary Schools), som drives av anglikanerne på Hong Kong-øya.

⁴² F eks Kwok Tak Sheng Catholic Secondary School og Ma On Shan St Joseph's Primary School (begge Shatin, NT), Castle Peak Catholic Primary School (Tuen Mun, NT) og Pui Ling School of the Precious Blood (Fanling, NT).

⁴³ F eks (ELCHK +) Chai Wan Faith Love Lutheran School (Chai Wan, HK), Hung Hom Lutheran Primary School (To Kwa Wan, Kln) og Kwai Shing Lutheran Primary School (Kwai Chung, NT).

⁴⁴ Eksempler på dette er (1) Anglikanerne: – Sheng Kung Hui [SKH] Li Fook Hing Secondary School (Chai Wan, HK), SKH Lui Ming Choi Primary School (Kennedy Town, HK), SKH St Stephen's College (Pokfulam, HK); (2) Katolikkene: – Kwok Tak Sheng Catholic Secondary School (Shatin, NT), Pope Paul VI College (Kwai Chung, NT), Bishop Ford Memorial School (Tung Tau Tsuen, Kln) og St Antonius Primary School (Kwun Tong, Kln).

Skolens navn tjener da dels som en *påminnelse* om visse etiske og fostringsmessige idealer. Dels tilkjennegir det for forbipasserende at her er en skole som har forpliktet seg på å hedre en avdød person – og nesten i bokstavelig forstand ”gi ham eller henne navn”. Det vekker anerkjennelse i en kultur, som er opptatt av hva som gir ære, og hva som fører til skam!

Bilde 10. Emblemet som brukes av Chung Chi Theology Division, Chinese University (Shatin, NT), inneholder et kors, som er inspirert av nestorianernes korsymbolikk i Kina. Korset på lotustronen, er dypt forankret i Kinas kulturhistorie. Dette symbolet blir også brukt av den anglikanske kirken i Hong Kong som offisielt emblem. Øverst her, står navnet (Chung Chi), nederst teksten, *Zhi yu zhi shan* – Ikke å stanse/gi opp, før enn fullkommenheten er nådd.

Nært forbundet med det som nettopp er sagt – om idealer for (ut)dannelse og livsførsel – er slike logotekster, som presenterer skolens motto eller målsetting. De kan også forekomme som separate montasjer på fasade eller den mur som gjerder inne fasaden. På merkeskjoldene som er avbildet ovenfor (Bilde 8 og 9), forekommer slike logotekster.

Det er hovedsakelig to kategorier. Den første representerer verdier som den kristne kirke deler med tradisjonell kinesisk livsfilosofi og moraldiskurs; den andre går på idealer og verdier – kjerneord – som særlig kjennetegner kristen tro.

For det første, reflekterer altså noen av mottotekstene i emblemene, etiske idealer som siterer, henspiller på, eller lar seg utlede av etisk relaterte tekster i de fem kanoniske og fire klassiske bøkene (*Wujing Sishu*). Det er særlig tilbake til den femte kanoniske boken *Liji* (Ritenes Bok), og *Lunyu* og *Daxue* (Analektene og Den store Læren) – to av de fire klassikerne – at man kan spore noen av de moralfilosofiske idealene, som holdes i hevd i kinesisk kultur og i skolevesenet den dag i dag. Kildene fremmer primært et *kollektivistisk ideal*, ved at de fastholder fellesskapet felles verdier, og oppmuntrer individene til å rette seg etter dem. Det uttrykkes blant annet i La Salle College sitt kinesiske motto (se Bilde 8): ”Å gi avkall på seg selv og holde seg til det som sømmer seg”. Nedenfor er det gitt en oversikt som viser motto i emblemene til noen katolske, anglikanske og lutherske skoler. Av disse fremgår det, at verdier i kristen tro, så vel som ord og uttrykk fra taoistisk og konfusiansk moralfilosofi, har kommet til anvendelse.

Felles for taoismen og konfutsianismen er, at de begge ønsker å utvikle menneskets *potensiale*. I taoismens hovedskrift, *Daodejing*, går idealet ut på å utvikle det ideal som ligger der fra før, og som stammer fra selve verdens urgrunn, *Dao*. Derfor kan en høre utsagn av typen, "benevolence, righteousness, propriety and knowledge are not infused into us from without" (jf *Daodejing* bok 1:8,21).⁴⁵ Det er om å gjøre for individet å søke *det naturlige*. Confucius, derimot, hadde som sitt ideal, at menneskene må leve sitt utadrettede liv i samsvar med de former og riter som de store herskerne i gammel tid utviklet. Fra naturens side er mennesket godt. Det som måtte være av ondskap, beror på manglende innsikt. Det gjelder altså om å få formidlet og tilegne seg den rette kunnskapen. Særlig gjelder dette barn og unge. Disse må tidlig lære seg å leve rett i mellommenneskelige relasjoner.

Chung Chi College tilhører Chinese University (Shatin, NT), og huser blant annet et teologisk fakultet. Denne avdelingen ved universitetet har følgende logomotto på sitt emblem (se Bilde 10): *Zhi yu zhi shan* – "Ikke stanse/gi opp før man har oppnådd fullkommenhet." Uttrykket er hentet fra en av de fire klassikerne, *Daxue* (Den Store Læren – en kort moralavhandling, som deler av sies å være skrevet av Confucius).

Den andre typen logotekster representerer spesifikt kristne verdier, som ikke er hentet ut fra tradisjonelle moralfilosofiske kulturkilder i det kinesiske samfunn. Det lar seg ikke gjøre å analysere disse grundig her. Men, hovedinntrykket er likevel, at de idealer som disse tekstene løfter frem, ikke står i konflikt med idealer som den alminnelige kineser verdsetter. På listen med eksempler på logotekster som er gjengitt nedenfor, finnes nemlig flere kjerneord som kjennetegner kristen tro – så som verdensvid kjærlighet, kjærlighetsgjerninger, tjeneste for andre, tro, ærlighet, renhet, selvkontroll og høvisk atferd. Disse kan suppleres med en rekke andre.⁴⁶ Men de som allerede er nevnt her, bekrefter at det også er kinesiske honnørord, som er tatt i bruk, og at det derfor ikke er noen åpenbar konflikt mellom de verdier som løftes frem av de kristne skolene, og fellesgods i tradisjonell kinesisk moralfilosofi.

Det kan saktens hende, at ordene eller begrepene er felles, men at det hos for eksempel konfusianere og kristne, hver for seg, legges ulike forutsetninger til grunn for forståelsen av hva disse betyr. Elevene vil kunne oppnå mer klarhet om dette i undervisningen, andre vil kunne søke svar på det gjennom dialog. Imidlertid skaper valget av begreper og uttrykk, et fruktbart *utgangspunkt* for slik undervisning og samtale. Vi kan altså slå fast at logotekstene er laget i god konfusiansk-kinesisk ånd; de søker harmoni mellom tradisjonelle verdier og verdier som lanseres av "den nye religionen" – kristendommen. Uttrykkene er dessuten tilstrekkelig klare til å kunne bli oppfattet av mennesker som ikke har særlig kunnskap om kristen tro og ethos fra før av. Påfølgende dialog, undervisning eller forkynnelse vil kunne åpne opp for en dypere forståelse av budskapet i logomottoene. Da vil det

⁴⁵ Gjengitt under oppslaget *li* ("Propriety, good manners. Politeness. Ceremony. Worship. The external exemplification of eternal principles; the feeling of respect and reverence..." *Mathews' Chinese English Dictionary*, # 3886.

⁴⁶ Den som står utenfor Ng Wah Secondary School (San Po Kong, Kln), kan f.eks. ikke unngå å legge merke til følgende engelske skilt på veggen: Self-Discipline, Self-Improvement, Caring, Dedication. Som regel har hver skole, på sitt nettsted, en presentasjon av skolens motto og pedagogiske mål.

eventuelt vise seg om det virkelig dreier seg om en felles, grunnleggende forståelse. Som de nå står, fungerer de som en forberedelse for evangeliet, ved at de ikke lanserer ord og uttrykk, som vekker *unødig* anstøt.

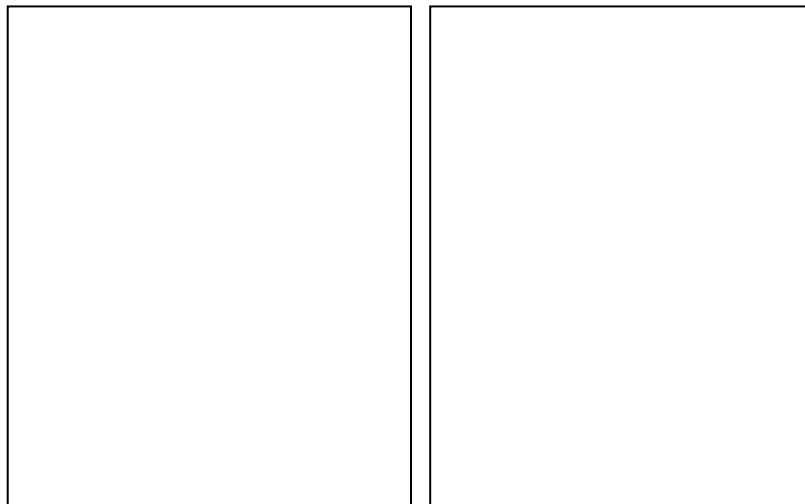
I et samfunn hvor populæroppfatningen av religion går ut på, at den utvikler mennesket til å bli et godt (med)menneske, er det ikke rart at dydene har fått så stor oppmerksomhet. Slik tjener de som tilknytningspunkter mellom kristen tro og konvensjonell kinesisk dydsetikk. Samtidig understrekes sammenhengen mellom gode idealer i kinesisk kultur og idealer innenfor kristen tro.

Før vi til slutt ser på bruken av bilder på skolenes fasader, ønsker jeg å fremheve at det også, i noen utstrekning, brukes logotekster som siterer eller henter sin inspirasjon fra Bibelen. Tre eksempler burde være tilstrekkelig for å illustrere dette. Det ene, er La Salle College (Bilde 8), hvor Fides et Opera – Tro og gjerninger – står oppført i emblemet. Dette henspiller tydelig på tematikken i Jak 2, 14-26 – slik også skolens nettsted gjør oppmerksom på. Det andre, er SKH St Paul's College (Bonham Road, HK): Her er det Ordsp 1,7 som er benyttet i emblemet – Frykt for Herren er opphav til kunnskap. Det tredje, er St Stephen's Girls' College (HK), med både kinesisk og engelsk tekst i logo – In Faith Go Forward. Her minner den kinesiske formuleringen særlig om Fil 3,12-16. Disse og andre logotekster, får frem at den kristne kirke ikke bare er opptatt av innsikt og rett moralsk vandel – selv om jeg har påvist at dette gjennomgående er tematisert av mange. Signalord som tro – både som motivasjon for gjerninger (La Salle Primary School og College, Kowloon Tong, Kln), og for å make alt (St Stephen's College Preparatory School, Stanley, HK), åpner opp for at ”den nye religionen” også kan betraktes som noe mer enn morallære, nemlig som religiøs tro som tilbyr hjelp til livsmestring.

<i>Skolens Navn, Etableringsår og sted</i>	<i>Motto</i>	<i>Norske oversettelse</i>
<i>La Salle College</i> (1932) 18, La Salle Road (Kln)	Fides et Opera <i>Fuli Keji</i>	Tro og gjerninger Gjengjelde høflighet og utøve selvkontroll
<i>Pope Paul VI College</i> (1969) ⁴⁷ Kwai Chung (NT)	Love and Service	Kjærlighet og tjeneste
<i>St. Francis Xavier's School</i> (1963) Tsuen Wan (NT)	<i>Zhongcheng Boai</i> Integrity and Universal Love	Integritet og verdensvid kjærlighet
<i>Our Lady's College</i> (1953) Wong Tai Sin (Kln)	Purity and Charity	Renhet og kjærlighetsgjerning

⁴⁷ Hjemmesidene gir følgende kortfattede uttrykk for hvordan man tenker seg å leve opp til skolens motto: “The school aims to develop the full potential of the students by means of an integrated education based on Christian values, especially that of universal love and service. We also aim to help our students to acquire knowledge and skills, learn to think critically and independently and live a meaning-ful life so that they can make contribution to the society and the world as responsible individuals.” (<http://www.hkahss.edu.hk>).

<p><i>Tseung Kwan O Catholic Primary School</i> (1999) <i>Tseung Kwan O (NT)</i> <i>Ng Wah Catholic Secondary School</i> (1968)</p>	<p><i>Ai Cheng Qin Min</i></p> <p>In Consilio Sapientia <i>Heng Shi Ming Bian</i> Think Conscientiously and Discern with Intelligence</p>	<p>Kjærlighet, ærlighet, flid og dyktighet⁴⁸</p> <p>Samvittighetsfull i tanke, klarhet i forståelse⁴⁹</p>
<p><i>Saint Stephen's College Preparatory School</i> (1938) Stanley (HK)</p>	<p>Fortitudinis Fundamentum Fides <i>Du Xin Duo Neng</i></p>	<p>Alene ved tro, kan man make alt⁵⁰</p>
<p><i>SKH Kei Yan Primary School</i></p>	<p><i>Fei yi yi ren nai yi yu ren</i></p>	<p>Ikke la seg tjene, men selv tjene andre;⁵¹</p>
<p><i>SKH Lam Kau Mow Secondary School</i> (1982) City One (Shatin, NT)</p>	<p>Acquire knowledge, practise with determination</p>	<p>Tilegne seg kunnskap, og praktisere den målrettet</p>
<p><i>ELCHK Lutheran Secondary School (Kln)</i></p>	<p>Rectify Mind Cultivate Person <i>Zhengxin xxshen</i></p>	<p>Korrigere hjertet og kultivere kroppen</p>

Bilde 11 (venstre). St Joseph's Middle School (Shatin, NT). På fasaden ses skolens navn og bildet med tømmermannen Josef, sammen med gutten Jesus.
 Bilde 12 (høyre). Holy Family Canossian School (Kowloon Tong, Kln). Bildets tekst lyder, "House is built by Hands – Family is built by Hearts". (Foto: forfatteren, 2005).

⁴⁸ Selv om de to ordene er delvis synonyme, står *Qin* hovedsakelig for flid og arbeidsomhet, mens *Min*, i tillegg til betydningen flid og arbeidsomhet, særlig står for dyktighet, raskhet, oppvaktet og årvåkenhet.

⁴⁹ Det handler altså om å ikke gi opp før en har forstått, og har å evnen til å skjelne klart mellom rett og galt (*ming bian shi-fei*).

⁵⁰ Jf Mark 9,23.

⁵¹ Jf Matt 20,28, "Slik er heller ikke Menneskesønnen kommet for å la seg tjene, men for selv å tjene og gi sitt liv som løsepenge for mange". Tilsvarende motto har f eks også SKH Lui Ming Choi Memorial Primary School (Kennedy Town, HK), men det er ikke tatt med i skolens logo.

Bilder på fasadene

Vi skal til slutt si noe om bruken av bilder på skolenes fasader. I den forbindelse er det svært tydelig at katolikkene har satset mye på å skaffe kunst som kan visualisere troen og trosbærere i kirkens historie – med en særlig forkjærlighet for helgnene. På St Joseph's Middle School (Shatin, NT) er det for eksempel en meget interessant billedmontasje. På vei til og fra skolen kan levne følge to serier med bilder, som er laget i smijern og montert ut mot gaten. Den ene forteller Frans av Assisis liv. Den andre forteller tømmermannen Josefs liv. Begge bildeserier har korte tekster, hver på fire ord (tegn), montert ved hvert bilde. Dette gjør det mulig for elever og andre forbipasserende å forstå hva bildene skildrer. Blant annet inngår juleevangeliet i Josef-beretningen. Begge beretninger viser også hva som kan skje, når mennesker lar seg lede av Gud. Det er derfor verd å merke seg, at man på denne skolen, som er for gutter, har funnet frem til menn som identifikasjonsfigurer og mønstre for tro. På fasaden ses også Josef og Jesus – også laget i smijern, og utformet i enkel, tydelige strek (Bilde 11).

Et annet eksempel er fra Holy Family Canossian School (Kowloon Tong, Kln), hvor det ved inngangen er en skulptur av St Magdalena av Canossa (1774-1835), og på fasaden et bilde av den hellige familie (Bilde 12). Teksten under bildet lyder, "House is built by Hands – Family is built by Hearts". På en enkel måte fremheves kjærlighet som fellesnevner for både den hellige familie (Maria, Jesus og Josef) og kjernefamilien. Igjen fremheves kjærligheten som kjerneverdi i den kristne tro, samt kollektivt orienterte hensyn og verdier.

Det er slett ikke bare den katolske kirke som bruker bilder i det offentlige rom i Hong Kong. Men det er ikke mange andre kirker som er villige til å betale det billedkunst koster. På muren som omgir Lutheran Theological Seminary, er det montert åtte visuelle ordbilder i vakker kalligrafi. Disse gjengir kjerneordene i saligprisningene i Bergprekenen (Matt 5,3-10), i kinesisk språkdrakt. Daglig stopper folk opp for å betrakte tegnene, og leser dem gjerne høyt. Rett som det er, hender det at noen utbryter, "Den som er et slikt menneske, er hellig!"

Bilder på skolebyggfasadene er alminnelig brukt hos katolikkene, gjerne i kombinasjon med helgenskulpturer i en liten hage, eller inne i skolebygget. Men selv om det ikke er typisk for andre kirker i Hong Kong, er bildene ofte plassert så strategisk, at de fanger oppmerksomheten til både fotgjengere og bilførere, langt ut over den primære brukergruppen. De gir noe å tenke på – ofte noe som kan føre inn i meditasjon eller bønn. Slik stanset jeg opp for Borboas bilde i 1974 – og foran andre av hans kunstverk i 2005. Det er ikke mengden det kommer an på. Så lenge kunstverkene er tydelige, vandrer de selv inn i hukommelsen.

Konklusjon

Gjennomgangen av kirkens selvpresentasjon på menighets- og skolefasader i det offentlige rom i Hong Kong, har søkt å påvise hva som er karakteristisk for kirkenes visuelle presentasjon, hva som er typisk for det budskap som

fremkommer, og hvilke verdier som tekster og andre symboler gir uttrykk for. Hva har gjennom-angen vist oss? Uten å gjenta alt det som allerede er sagt, vil jeg nå trekke noen hovedkonklusjoner.

Det viser seg altså, at det er korsmerket som utpeker seg, som det symbol, som preger flest fasader på kirkelige bygg i Hong Kong – et felles symbol-uttrykk for katolikker og protestanter. Typisk er også, at det er det nakne og rettlinjede (latiner)kors som benyttes mest. Med andre ord, er det primært korsets karakter av å være oppstandelses- og seiersmerke, som symboliseres. Selv om dette ikke totalt overskygger korset som henrettelses- og lidelses-symbol, taler likevel det tomme korset, om noe av det mest fundamentale for den kristne tro – Jesu oppstandelse fra de døde. Det er dette som som flagges, og det er vitnesbyrdet om oppstandelsen den forbigående vil få høre om, hvis han/hun en dag besøker menigheten bak bygningsfasaden. Oppstandelsestroen er tydelig og sentral i Hong Kong-kirkene, og skaper heller ikke forlegenhet. Gjennom bruken av korsene fungerer menigheter og skoler i virkeligheten som økumeniske samhandlingspartnere, til tross for at det økumeniske samarbeidet i realiteten er lite utviklet. Økt bevissthet om viktigheten av et stille, synlig nærvær i det offentlige rom i Hong Kong, kunne muligens også resultert i økt økumenisk samhandling mellom de kristne konfesjonene.

Vi har også brakt på det rene, at budskapet i skolenes emblemer, både knytter bånd til tradisjonelle kinesiske idaler for fostring og livsførsel, og til sentrale verdier i kristen tro. De målbærer på den ene side, ansvaret for hevdvunne, kollektive verdier. På den andre side, understreker de enkeltmenneskets ansvar for å tilpasse seg et felles sett normer.

I den forbindelse har vi også merket oss, at skoler og menigheter, som har oppkalt helgener – bibelske og utenombibelske – på sine fasader, appellerer til samfunnets og enkeltmenneskers konfusianske, kulturelle verdiarv. I en kultur som så sterkt understreker, at religionens hovedoppgave er å gjøre mennesker gode eller bedre, blir helgnene viktige mønstre og identifikasjonsmodeller, både for tro og liv. Det blir de, uavhengig av, om det er menigheter eller skoler som er oppkalt etter dem.

Videre har vi sett, at logoer også formidler andre aspekter ved kristen tro, enn de moralske. Når begreper som lykke, kjærlighet, tro og glede, kombineres med menighets- eller skolenavn, som sier noe om nådens og tilgivelsens, eller troens betydning, da blir bygningsfasadene ikke bare en skueplass, men en prekestol som stille bærer frem sitt budskap. Det samme gjelder permanente og temporære installasjoner – så vel bilder som tekster – som enten løfter frem frelseshistoriske begivenheter, kristne kjerneord og verdier, eller også peker på et felles moralsk ansvar for familie og samfunn.

Bruken av bannere og bilder som temporære installasjoner på bygningsfasader, er også ganske utbredt. Det viser at Hong Kong kirkene gjør bruk av lokale kulturuttrykk når høytider skal feires, gratulasjoner overbringes, eller evangeliet forkynnes i det offentlige rom. Da er kirkenes og skolenes bygningsfasadene velegnete til formålet.

Fasadene representerer både Hong Kongs koloniale fortid og postkoloniale samtid. Men, skolenes og kirkenes synlige navn og emblemer/logoer representerer så vel konfusiansk som kristen verdiforankring. I sitt møte med det

offentlige rom, har så vel menigheter som skoler benyttet en presentasjonsform, som i typisk Hong Kong stil *gir ansikt* til virksomhetene. Dette er gjort ved hjelp av de virkemidler som vanligvis brukes i Hong Kong, og har dermed inkulturisert kirke- og skolebygg i samfunnet. Med sin internasjonale karakter og koloniale fortid, er Hong Kong blitt fortrolig med bruken av kulturuttrykk fra både utland og innland.⁵²

Samtidig frembærer kirkenes bygninger i det offentlige rom et alternativ til den materialisme og forbrukskultur, som preger det pulserende og markedsorienterte storbysenteret. Gjennom navn, logo, kors og andre symboler, samt permanente og temporære installasjoner, tilbys såkalt myke verdier. I sitt budskap gir kirkene uttrykk for viktigheten av tro og rett livsførsel; videre, betydningen av lykke og godt liv, som ikke har sin basis i materialistiske, men i religiøse og etiske verdier. I de alternative verdier som frembys, inngår en kombinasjon av konfusianske og kristne. Disse fremholder de kollektive hensyn, og hensynet til familien på den ene side. På den annen, er logotekster og helgennavn, egnet til å ansvarliggjøre de forbipasserende, om eget ansvar for utviklingen av et godt og hensynsfullt liv, moralsk sett.

Endelig er det i alle de nevnte sammenhenger et budskap, som utfordrer mennesker til religiøs tro og forbereder dem på et møte med evangeliet og kristen tro, slik den praktiseres i de ulike menighetene i Hong Kong. Og noen ganger, især i forbindelse med de store høytidene i kirke og samfunn, går fasadenes pre-evangelisering over til å bli direkte evangelisering – hos så vel protestanter som katolikker.

Som stille prekestoler har fasadene allerede en viktig funksjon. Gitt en økt bevissthet om deres betydning, kunne budskapet både blitt tydeligere og mer mangefasettert. Her kunne et nært økumenisk samarbeid styrket kirkens misjon i det offentlige rom.

Litteratur

- Berentsen, Jan-Martin, Engelsviken, Tormod og Jørgensen, Knud (red.), *Missiologi i Dag*. Oslo: Universitetsforlaget, 2. utgave 2004.
- Faure, David (ed.), *Hong Kong. A Reader in Social History*. Oxford/Hong Kong: Oxford University Press & Centre of Asian Studies, The University of Hong Kong 2003.
- He Qi, (Ed.), *Colors of Faith: Christian Art in China*. (Amity Christian Art Center), Nanjing: Amity Center for Cultural, Technical and Economic Exchange 1995.
- Hong Kong 2004*. Hong Kong: Hong Kong Government 2005.
- Mathews, R. H., *A Chinese-English Dictionary*. Shanghai: China Inland Mission and Presbyterian Mission Press 1931.

⁵² He Qi, (Ed.), *Colors of Faith: Christian Art in China*. (Amity Christian Art Center), Nanjing: Amity Center for Cultural, Technical and Economic Exchange 1995.

Strandenæs, Thor, "Gudstjeneste og misjon", i: Berentsen, Jan-Martin, Engelsviken, Tormod og Jørgensen, Knud (red.), *Missiologi i dag*, Oslo: Universitetsforlaget, 2.utgave 2004, 198-219.

The Chinese-English Dictionary. (Ed.) Beijing Foreign Languages Institute Editorial Committee, Hong Kong: The Chinese Commercial Press, 1979.

The Gospel in Chinese Painting. Hong Kong: Tao Fong Shan Christian Centre, 1991.

Tsang, Steve, *A Modern History of Hong Kong*. Hong Kong: Hong Kong University Press 2004.

Elektroniske kilder (per 10.januar 2006):

www.catholic.org.hk

www.hkahss.edu

www.la-salle.edu.hk

www.ourladyofmc-church.or.hk

www1.hkskh.org